

Коренга Юлія Володимирівна

аспірант Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПРАВОВА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Якщо розглядати договір сурогатного материнства як цивільно-правовий то виникає питання щодо його правової приналежності. На думку дисертанта дана угода має спільні риси з декількома цивільно-правовими договорами. Наприклад, використання тіла сурогатної матері з метою виношування дитини для замовників протягом певного терміну (дев'яти місяців) нагадує договір оренди. Відповідно до статті 759 ЦКУ за договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк. Що стосується орендної плати, то під нею можна розуміти компенсацію витрат, пов'язаних з виношуванням дитини, і винагороду за дану послугу. Тимчасовим користуванням можна визначити те, що тіло матері «здається» на визначений термін, а саме на період виношування вагітності. Також однією із ознак оренди є передача майна наймачеві. У випадку сурогатного материнства сурогатна матір передати своє тіло подружжю у тому розумінні яке визначає Цивільний кодекс ніяк не зможе. Але саме предмет договору оренди є ключовим моментом договору. Проте чи може людське тіло виступати предметом такої угоди. Для відповіді на дане питання слід визначити чи є воно майном, і визначити чи може сурогатна матір бути власником свого тіла.

Більшість вчених, що вивчають дану проблематику визнають, що людське тіло та його частини є об'єктами правового впливу та, відповідно, належать до сфери правового захисту. У американській дискусії стосовно правового статусу людського тіла можна виділити декілька підходів (концепцій) стосовно вирішення даної проблеми. Перша концепція заснована на необхідності та можливості визнання права власності на людське тіло у такій мірі як і щодо інших об'єктів майнових прав. Так, В. Буллер вказує, що всі частини тіла людини належать людині [1]. Аргументи щодо визнання права

власності щодо свого організму як правило наступні. Один з аргументів зводиться до можливості існування права власності на основі теоретичних положень американського права про те, що є власністю і що може стати об'єктом права власності. Г. Валеріо вказує на те, що людині по відношенню до його власного тіла безумовно належить низка прав: право на вирішення питання щодо того, як використовувати власне тіло, право використання свого тіла для роботи яка передбачає фізичне навантаження, право власності, право переміщення об'єктів власності (право розпорядження майном) і т. д. Тому, цей вчений спираючись на думку багатьох авторів, говорить про те, що теорія природнього права по суті визнає наявність права власності по відношенню до людського тіла. Автор вказує, що існує вроджене природне право, і воно не може існувати окремо від особистості [2]. Заперечуючи можливість визнання права власності на людське тіло, окремі автори висловлюють стурбованість, що його визнання може привести до зловживань та збільшення злочинів у даній сфері. Так П. Герке зазначає, що визнання права власності на людське тіло зашкодить моральності суспільства, приведе до подальшої комерціалізації і не буде захищати цілісність людського організму та людську гідність [3]. Отже, можна констатувати той факт, що у американській правовій думці відсутня єдність думок стосовно даного питання. На думку дисертанта, людське тіло не може виступати об'єктом власності, у тому розумінні на яке вказує ЦКУ, а отже і не може бути об'єктом договору оренди, адже визнання такої власності може стати причиною порушень закону у сфері пересадки органів та тканин, трансплантології. Також, якщо особа буде власником свого тіла у цивілістичному розумінні, то при визнанні особи обмежено дієздатною чи недієздатною опікуни чи піклувальники за власним розсудом будуть управляти тілом такої особи, що є недопустимим ні з мочки зору законодавства, ні з міркувань етичності.

Договір сурогатного материнства також має спільні риси з договором підряду. Відповідно до положень статті 837 ЦКУ за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти

виконану роботу. На перший погляд сурогатна матір в даному випадку нагадує підрядника, а генетичні батьки – замовника. Залишається в'яснити чи можна виношування вагітності вважати «роботою» у тому змісті, який розуміє для себе роботодавець (тобто батьки). Що стосується виношування вагітності, то у цій справі неможливо гарантувати результат, також у багатьох випадках цей результат не може залежати від сурогатної матері. І роботою, як такою, виношування вагітності назвати неможливо. Більш того, у договорі підряду підрядник може залучити до виконання своїх обов'язків інших осіб (субпідрядників), проте здійснити це сурогатна матір не зможе. Таким чином, договір сурогатного материнства, не дивлячись на свою схожість з договором підряду, не є договором на виконання послуг.

За своїми правовими ознаками договір підряду має найбільшу схожість з договором про надання послуг. На відміну від підряду, у даному випадку законодавець вказує саме на надання послуг, а не на виконання певної роботи. За договором про надання послуг на виконавцеві не лежить ризик недосягнення бажаного результату, так як досягнення цього результату не може гарантуватись самим виконавцем. Аналіз ознак цього договору дозволяє зробити висновок про те, що договір сурогатного материнства може розглядатись як один з різновидів договору про надання послуг. Результат при сурогатному материнстві як і у договорі надання послуг гарантувати неможливо. Наприклад, подружжя яке за станом здоров'я не може мати дитину звертаються за допомогою до медичної установи що займається екстракорпоральним заплідненням. У даному випадку очікуваним результатом є народження дитини. Проте, застосування штучних методів репродукції не може дати гарантії, що бажана ціль буде досягнута. Виконавець надає подружжю весь спектр медичних послуг, що спрямовуються на подолання безпліддя, але дана установа не може гарантувати факт народження дитини. Таким чином, невід'ємною умовою зобов'язання по наданню послуг є неможливість гарантування результату. Такий результат знаходиться за межами договірних правовідносин.

Замовники повинні розуміти, що ризик викидня буде лежати на них, і подружжя згідно зі статтею 903 ЦКУ повинен виплатити сурогатній матері розумну плату у разі неможливості виконати договір про надання послуг, що виникла не з вини виконавця. Якщо неможливість виконати договір виникла з вини замовника, він зобов'язаний виплатити виконавцеві плату в повному обсязі, якщо інше не встановлено договором або законом.

За договором сурогатного материнства як і за договором виконання послуг сторони мають право відмовитись від виконання договору в односторонньому порядку.

Отже, на нашу думку, законодавець повинен взяти до уваги очевидність схожості договору сурогатного материнства та договору про надання послуг. Тому на основі проведених досліджень щодо поняття договору автор пропонує наступне визначення поняття «договір сурогатного материнства» - це договір, що укладається між сурогатною матір'ю і замовниками, предметом якого виступає надання оплатних послуг сурогатною матір'ю щодо виношування та народження дитини, з подальшою передачею такої дитини замовникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BoulierW. Sperm, splenes, and other valuables:The need to recognize property rights in human body parts. Hofstra Law Review. Spring 1995 23 n.3.P.719.
2. GatherrineM. Valerio. Genetic information and property theory// Barrad 87 Nw U. I. Rev. 1037 (1993): P.1059-1061.
3. HumanBiologicalMaterial: ProprietaryinterestsorPartofMonisticBieing. PaulA. Grerike 17 OHION. U. L. Rev. 805(1991).